

УДК 37.00:378:373

ORCID ID: 0000-0002-2006-1690

ORCID ID: 0000-0002-5035-5171

ГРАБОВСЬКА Тетяна Іванівна,
кандидат фізико-математичних наук, доцент,
заступник директора з навчально-методичної
роботи та моніторингу якості освіти
Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти
Україна, м. Ужгород

ГРАБОВСЬКИЙ Олександр Володимирович,
кандидат біологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики
професійної освіти та інноваційних технологій
Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти
Україна, м. Ужгород

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ДО РОБОТИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

***Анотація.** Стаття присвячена висвітленню концептуальних підходів до реалізації Державного стандарту базової середньої освіти в Закарпатській області. Описано досвід Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти з підготовки вчителів 5-6 класів до роботи в умовах Нової української школи. Звертається увага на те, що в основу системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів у Закарпатському ІІПО покладено принципи задоволення особистісних, соціальних потреб та неперервності навчання.*

Організація підготовки вчителів Закарпатської області, які забезпечуватимуть реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти в умовах Нової української школи, відбувається з урахуванням освітніх реформ, запитів суспільства, педагогічних працівників і відповідно до програми розвитку освіти області. Зроблено висновок, що підвищення кваліфікації педагогічних працівників має концептуально орієнтуватися на реалізацію ціннісно-культурологічної парадигми, особистісно-орієнтованого та компетентнісного підходів, відповідно до яких учитель – не виконавець, а творець освітнього процесу.

***Ключові слова:** Державний стандарт базової середньої освіти, реформа «Нова українська школа», НУШ, освітня реформа, компетентнісний підхід, шкільна освіта, заклади загальної середньої освіти, підготовка вчителя, підвищення кваліфікації педагогічних працівників.*

Abstract. *The article is devoted to the cover age of conceptual lapproaches to the implementation of the State Standard of Basic Secondary Education in Zakarpattia Oblast. The experience of the Transcarpathian Institute of Postgraduate Pedagogical Education in training 5th-6th gradeteachers to work in the conditions of the New Ukrainian School is described. Attention is drawn to the fact that the basis of the system of improving the qualifications of teaching staff in Institute is based on the principles of meeting personal and social needs and continuity of education. The organization of the training of teachers of the Transcarpathian region, who will ensure the implementation of the State standard of basic secondary education in the conditions of the New Ukrainian school, takes place taking into account educational reforms, requests of society, pedagogical workers and in accordance with the program of development of education in the region. It was concluded that the professional development of pedagogical workers should be conceptually oriented towards the implementation of the value-cultural paradigm, personality-oriented and competence-based approaches, according to which the teacher is not an executor, but a creator of the educational process.*

Keywords: *State standard of basic secondary education, «New Ukrainian School» reform, NUS, educational reform, competence approach, school education, institutions of general secondary education, teacher training, professional development of pedagogical workers.*

Вступ. Реформування освіти в Україні суттєво змінило її структуру, зміст і висунуло нові вимоги щодо професійного розвитку педагогів. Перед закладами післядипломної педагогічної освіти постало завдання створити не тільки необхідні умови для задоволення нових освітніх потреб та запитів щодо професійного розвитку педагогів, а й забезпечити ефективне функціонування системи їхнього професійного зростання в умовах освітніх реформ. Провідною ідеєю нового змісту підвищення кваліфікації є підготовка такого педагога, який розуміє важливість сучасних освітніх ідей, готовий до інноваційної педагогічної дії в умовах Нової української школи.

Нова українська школа – це ключова реформа в освіті України, що зорієнтована на всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей та розвиток самостійності, творчості, допитливості, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві. Тобто переорієнтація сучасної української школи зі знанневої на компетентнісну має на меті здобуття учнями необхідних знань, умінь та цінностей, формування в них життєвого досвіду, потрібного для успішної реалізації в суспільстві.

У контексті завдань реформування освіти увагу зосереджено, насамперед, на роботі з педагогами як найважливішим ресурсом проведення змін. Актуальним залишається виконання місії щодо науково-методичного та інформаційного забезпечення реформування освіти на регіональному рівні. Ключовим питанням поліпшення якості освіти є питання професійного розвитку педагога, яке значною

мірою вирішується системою післядипломної педагогічної освіти. В умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» важливого значення набуває інноваційна діяльність закладів освіти, яка характеризується системним експериментуванням, апробацією та застосуванням інновацій в освітньому процесі.

Метою дослідження є висвітлення особливостей підготовки педагогічних працівників Закарпатської області, які забезпечуватимуть реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти в умовах Нової української школи з урахуванням освітніх реформ, запитів суспільства і відповідно до програми розвитку освіти області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед пріоритетних напрямів роботи Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти щодо розбудови Нової української школи слід відзначити [1, с. 61]:

- науково-методичний супровід інноваційного освітнього проєкту всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» з метою практичної реалізації Концепції «Нова українська школа» у пілотних закладах освіти області;

- здійснення безперервної освіти вчителів 5-6 класів відповідно до Концепції «Нова українська школа», до мети і завдань Професійного стандарту вчителя ЗЗСО, нових Державних освітніх стандартів та сучасних підходів через впровадження інноваційних форм, методів, засобів та технологій навчання дорослих;

- надання необхідної методичної допомоги вчителям області у реалізації Концепції державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» (розробка методичних рекомендацій, навчально-методичних посібників, рецензування, участь у експертизі навчально-методичної літератури);

- мотивація фахового і професійного вдосконалення педагогів з метою впровадження сучасних інформаційних технологій навчання для забезпечення ефективного дистанційного навчання учнів (при потребі);

- забезпечення проведення Всеукраїнських моніторингових досліджень якості базової середньої освіти.

Питання підвищення кваліфікації вчителів Нової української школи є надзвичайно важливим і потребує:

- ◆ розроблення освітніх програм для підготовки вчителів до використання інноваційних технологій у професійній діяльності для забезпечення дистанційного навчання молодших школярів;

- ◆ своєчасного реагування на зміни в програмах підвищення кваліфікації вчителів;

- ◆ розроблення навчально-методичних рекомендацій для вчителів з актуальних питань впровадження НУШ;

- ◆ участь, підтримка та заохочення науково-педагогічних працівників у всеукраїнських проєктах та конкурсах розробок навчально-методичної літератури для вчителів НУШ.

Інститутом розроблено та схвалено вченою і науково-методичною радами 55 освітніх програм для підготовки педагогічних працівників, які забезпечуватимуть реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти в умовах Нової української школи: тренерів-педагогів з підвищення кваліфікації асистентів учителів, тренерів-педагогів із освітніх галузей для підвищення кваліфікації вчителів 5-6 класів, тренерів-педагогів для підвищення кваліфікації керівників і заступників керівників закладів освіти, асистентів учителів, учителів 5-6 класів за освітніми галузями, учителів 5-6 класів за освітніми галузями, які викладають один або декілька предметів мовами національних меншин (угорською, румунською, словацькою), керівників і заступників керівників закладів загальної середньої освіти.

Освітні програми розроблені для очної (дистанційної) форми навчання і передбачають підготовку педагогів за такими змістовими напрямками:

- ↪ професійна діяльність учителя щодо формування ключових та предметних (галузевих) компетентностей відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа»;
- ↪ аналіз модельних навчальних програм з освітніх галузей;
- ↪ діяльнісні методи навчання (розвивальні, дослідницько-пошукові, ігрові, інтерактивні, проєктна робота, критичне мислення);
- ↪ організація інклюзивного навчання за рівнями підтримки здобувачів освіти з особливими освітніми потребами;
- ↪ використання цифрових технологій та технологій дистанційного навчання;
- ↪ оцінювання навчальних досягнень учнів, формувальне оцінювання;
- ↪ навчально-методична координація освітньої діяльності педагогів (навчальні тренінги, майстер-класи, воркшопи, освітні проєкти тощо).

Змістові напрямки складаються з програмових тем, об'єднаних за принципом цілісності та за ознакою відповідності змісту навчальній меті, завдань напрямку, визначених у пояснювальній записці. Кожну тему розкрито через навчальні елементи – дидактичні одиниці, які включають основні поняття і положення змісту навчального матеріалу відповідно до інтегруючої мети змістового напрямку і його логічної структури.

Для очної форми навчання аудиторна робота передбачає виконання навчального навантаження в обсязі 30 год для кожного модуля. За дистанційної форми навчання аудиторна робота (в режимі онлайн) становить не менше 24 год і самосійна робота слухачів курсів – не більше 6 год.

Методичне забезпечення самостійної роботи слухачів визначає:

- перелік тем, навчальних елементів, мети, завдань та професійних компетентностей, на формування яких спрямована самостійна робота слухача;
- орієнтовний план вивчення змісту окремої частини програми та форми узагальнення;
 - методичні рекомендації щодо опанування окремих тем чи набуття практичних вмінь;
 - дидактичні матеріали;
 - перелік літератури, Web-ресурсів;

- перелік питань, тестів для самоконтролю;
- виконання освітніх проєктів.

Упродовж 2021 – 2023 років Закарпатським інститутом післядипломної педагогічної освіти підготовлено 16663 педагогічних працівників до роботи в умовах Нової української школи, зокрема, тренерів-педагогів – 343 чол., асистентів вчителів – 639 чол., учителів 5 класів – 5240 чол., учителів 5-6 класів – 9781 чол., керівників ЗЗСО – 280 чол., заступників директорів ЗЗСО з навчально-виховної роботи – 274 чол., заступників директорів ЗЗСО з виховної роботи – 106 чол. (таблиця 1).

Таблиця 1.

**Кількість педагогічних працівників,
які пройшли підготовку до роботи в умовах Нової української школи
на базі Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти**

Освітня галузь	Кількість підготовлених педагогічних працівників		
	5 клас	5-6 класи	
	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Тренери-педагоги для підготовки асистентів учителів	17		
Тренери-педагоги для підготовки вчителів за освітніми галузями (5-6 класи)	299		
Тренерів-педагогів для підготовки керівників, заступників керівників закладів освіти			27
Керівники ЗЗСО			280
Заступники директорів ЗЗСО з навчально-виховної роботи			274
Заступники директорів ЗЗСО з виховної роботи			106
Асистенти учителів	639		
Громадянська та історична галузь	512	188	551
Інформатична галузь	429	278	502
Математична галузь	591	274	695
Мистецька галузь	581	200	551
Мовно-літературна галузь	1279	687	1504
Іншомовна освіта	183	541	315
Природнича галузь	611	253	920
Соціальна і здоров'язбережувальна галузь	280	402	490
Технологічна галузь	361	252	408
Фізична культура	413	259	511
УСЬОГО:	6195	3334	7134

Необхідно зазначити, що велика увага була зосереджена й на підготовку учителів, які викладають один чи декілька навчальних предметів (інтегрованих курсів) румунською, словацькою або угорською мовами. Понад 3000 педагогічних працівників закладів освіти з навчанням мовами національних меншин пройшли навчання за програмами Нової української школи.

Зрозуміло, що ефективність організації підвищення кваліфікації визначається не тільки актуальністю запропонованих освітніх програм, навчальних планів освітніх програм, а й належним рівнем підготовки педагогічних та науково-педагогічних працівників інституту з питань реформування сфери загальної середньої освіти. На цій підставі в інституті відбуваються на постійній плановій основі організаційно-методичні заходи, спрямовані на аналіз та визначення основних підходів реалізації ідей Нової української школи у базовій загальній середній школі: методологічні семінари, виробничі наради, засідання кафедр і навчально-методичних кабінетів, конференції, вебінари, круглі столи, популяризація цікавих практик педагогів тощо.

Завданням щодо підготовки педагогічних та науково-педагогічних працівників інституту з питань реформування сфери загальної середньої освіти залишається максимальне залучення педагогічних та науково-педагогічних працівників інституту до аналізу та трансляції механізмів реалізації Державного стандарту базової середньої освіти для адаптаційного циклу (5-6 класи), перехід до аналізу способів формування компетентностей та наскрізних умінь учнів 7-9 класів, які вивчатимуть цикл предметного навчання.

Науково-педагогічні й педагогічні працівники Закарпатського ІІПО співпрацюють з відділами освіти місцевих територіальних громад, консультують та надають методичну допомогу вчителям закладів загальної середньої освіти з питань упровадження Концепції Нової української школи, організації освітнього процесу, ведення ділової документації тощо.

Для вчителів пілотних класів Нової української школи щомісяця проводяться координаційні зустрічі з актуальних питань та консультативні зустрічі для керівників і заступників директорів з навчально-виховної роботи пілотних шкіл за програмою «Нова українська школа: перехід на наступний рівень».

З метою належного забезпечення упровадження Державного стандарту базової середньої освіти в умовах Нової української школи працівниками інституту та педагогами закладів освіти області упродовж 2021-2023 років підготовлено близько 55 друкованих та електронних видань (програм, підручників, посібників, рекомендацій тощо).

Упродовж 2021-2023 років Закарпатським інститутом післядипломної педагогічної освіти проведено ряд заходів для якісної підготовки вчителів 5-6 класів до роботи в умовах Нової української школи:

- розроблено та запропоновано вчителям НУШ 25 тематичних спецкурсів;
- понад 30 навчальних тренінгів;
- понад 70 вебінарів, конференцій, тематичних дискусій, круглих столів тощо;
- організовано роботу 10 шкіл фахової майстерності.

Висновки. Постійне особистісне та професійне зростання педагога шляхом розвитку професійних компетентностей сьогодні визначається передусім його професійною мобільністю, професіоналізмом, а також розвитком спільної професійної діяльності педагогів. Названі тренди професійного розвитку педагогів закладів освіти Закарпатської області успішно забезпечує система навчальної, наукової та методичної роботи Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти. Питання підвищення якості професійної компетентності педагогічних працівників зумовлено зростанням вимог до рівня їх професійної майстерності. Тобто сьогодні вимагає від кожного вчителя відповідальності за свою роботу, відмови від шаблонних форм і методів навчання, уміння творчо працювати, а ми, працівники закладів післядипломної педагогічної освіти, покликані їм допомогти в цьому: по-новому вчитися, подолати існуючі стереотипи, навчити по-новому вчити учнів і бути в постійному творчому пошуку. Адже справжній учитель не тільки вчить, виховує, розвиває, а й любить своїх учнів. Батьки довіряють вчителю своє найрідніше – дитину, яка за його допомогою, має стати особистістю.

Література та джерельна база

1. Реалізація концепції «Нова українська школа» у регіональних закладах післядипломної педагогічної освіти за 2020-2021 роки: інф. методичний збірник. / За заг. ред. Клясен Н. Л. // Т. 1. Київ: ДНУ «ІМЗО». 2022. С. 60-73.

References

1. Klyasen N.L. (2022). Realizatsiya kontseptsiyi «Nova ukrayins'ka shkola» u rehional'nykh zakladakh pislyadyplomnoyi pedahohichnoyi osvityza 2020–2021 roky [Implementation of the «New Ukrainian School» concept in regional post-graduate pedagogical education institutions for 2020-2021]. *In formational and methodological collection*. 60-73. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 30.07.2023 р.

Стаття прийнята до друку 16.09.2023 р.